

off", says the annoyed hero of a story by O'Henry when a shop assistant offers him oranges (for the tenth time in one night) instead of peaches for which he is looking ("Little Speech in Garnered Fruit). One is not likely to find the verb to orange in any dictionary, but in this situation it answers the need for brevity, expressiveness and humour.

The very first example the book is splendid read, though taken from a book-review, is nonce word, which may be used by reviewers now and then or in informal verbal communication, but has not yet found its way into the universally acknowledged English vocabulary. Such example as these show that conversion is a vital and developing process that penetrates contemporary speech as well. Subconsciously every English speaker realizes the immense potentiality of making a word into another part of speech when the need arises.

REFERENCES:

1. Adams, V. An introduction to Modern English word formation. Longman, 1973.
2. Bauer, L. English word-formation. Cambridge. 1983
3. Biese, Y. Origin and development of conversion in English. Helsinki. 1941
4. Антрушина Г.Б., Афанасьева О.В., Морозова Н.Н.. Лексикология английского языка. Москва, 2004.

ЕВРОПА ЕТАКЧИ МИЛЛАТЛАРИ ВА ДАВЛАТЛАРИ НОМЛАРИ ЎРТАСИДАГИ НОМУТАНОСИБЛИК ХОДИСАСИ ҲАҚИДА

Қўлдашев А.М.

*Ф.ф.н., доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети,
Тошкент, Ўзбекистон*

e-mail: akramkuldashev@gmail.com

тел: +998903514178

Тарихийлик тамойили у ёки бу шаклда, қамровда, турли тилшунослик мактаблари, йўналишлари вакиллари томонидан қўллаб келинган ва тадқиқотчининг ўз олдида қўйган мақсад ва вазифанинг қай даражада объектив ва аниқлиги, бу мақсадни бажариш учун тилшуноснинг арсеналида керакли даражада адекват ва кучли метод бор йўқлиги, таҳлил қилинадиган конкрет тил материалининг борлиги ва унинг ҳажми ва бу тил материалини танлаб олишда тадқиқотчи томонидан етарли даражада илмийлик билан амалга оширилган-ми ёки тил материалини таҳлил қилишда гипотетик қурилмалар илмий таҳлилдан юқори келганми ва ҳ.к. Каби омиллар тарихийлик тамойилининг тил фактларини тасвирлашда турли натижаларга эришишига олиб келган.

Тиллар тарихини ўрганиш шу тилда сўзлашадиган халқ тарихини ўрганишдир. Ўз навбатида халқ тарихини ўрганиш учун унинг тарихини ўрганиш керак [Қўлдашев, 2021: 28-29].

Француз миллатининг тарихий жиҳатдан шаклланган ҳудуди қадимда Галлия деб аталган ҳудуд бўлиб, у Ғарбий Европада жойлашган. Галлия номи эса галл – кельт қабилаларининг катта бир бўғинининг номидан олинган. «...И хотя английский и французский являются дальними родственниками на языковом древе семьи индоевропейских языков, контакты между ними, продолжающиеся на протяжении многих веков, привели к тому, что словарь обоих языков содержит много общего» [Кулдашева, 2016: 175-176].

Тарихнинг жуда ғалати ҳазилига ўхшаган бир нарса шу ерда кузатилади. Гап шундаки, француз миллати этник бирлик сифатида Рим империяси вайронларида римликларнинг давомчиси сифатида пайдо бўлган миллат бўлиб, улар яшаган ҳудуд аввал “галлар юрти” деб аталган бўлса, кейинроқ у давлат “*франклар юрти*” деб атала бошлади ва шу франк сўзидан миллат ва давлат номи шаклланди. Бу ерда ҳеч бир хайрон қоларли нарса йўқдек туюлади, аммо ҳамма гап шунда-ки, франклар герман тилида сўзловчи халқлар – германлар бўлган. Бундан биз французлар бу роман тилларини қабул қилган германлар деб хулоса чиқарсак ҳам бўлади. Аммо, улар германлар келгунча, ундан аввалроқ римликлар келгунча кельт тилларида сўзлашганлигини инобатга олсак уларни романларнинг тилини ва германларнинг номини қабул қилган кельт халқлари деб атасак янада тўғрироқ, аммо мураккаброқ ном бўларди.

Дунёда ҳозиргача бу каби халқ, мамлакат номлари кам эмас. Масалан, Британия – номи Бриттлар юрти – деб таржима қилинади, Бриттлар эса кельт тилларида сўзлашувчи халқлар бўлиб ҳозир Буюк Британия аҳолисининг юздан бирини ҳам ташкил қилмайди.

Галлия V асргача Рим империясининг провинцияларидан бири эди. Герман қабилаларининг Галлияни босиб олиши 412 йилдан V аср охиригача давом этди. 412 йилдан 426

йилгача Аквитания вилоятлари ўша ҳудуддаги Бордо, Периге, Ангулем, Пуати ва Тулуза шаҳарлари билан бирга Вестготлар томонидан босиб олинди. Кейинроқ, 436 йил Германиянинг шимолий ҳудудларида гуннлар томонидан қақшатқич зарба берилган бурғундлар Савойя атрофига жойлашдилар. 443 йилда эса шимолдан франклар Галлиянинг герман қабилалари томонидан босиб олинмаган барча ҳудудни босиб ола бошлади ва V аср охирига келиб бутун Галлия Хлодвиг бошчилигида франклар томонидан босиб олинди.

Вестготлар ва франклар Галлияни босиб олганда маҳаллий аҳоли вульгар лотин ва провансал тилларида сўзлашар эди. Бу пайтларда Галлияда 3 та герман тили (франк, гот ва бурғунд тиллари) ва 2 та роман тили вульгар-лотин ва провансал тиллари алоқа воситаси бўлиб турди ва бу кўп тиллилиқ 50 йилча ҳуқуқ сурди. Ва тиллараро таъсир, алоқа ва шу қабилар ҳақида гапиришга эртароқдир. Бунинг учун вазият жуда ранг-баранг эди. [Мейе, 1952]

VI асрга келиб франклар вестгот ва бурғундларни Галлиядан ҳайдаб чиқарди ва Галлия тўла Франклар давлатига айланди. Энди лингвистик вазиятда бироз соддалашиш содир бўлди, яъни герман тили бўлмиш франк тили энди битта – вульгар-лотин тили билан таъсир доирасини кенгайтириш борасида кураш олиб бора бошлади. Бу нарса 500 йилдан 843 йилгача давом этди. Тахминан III, V аср энди ҳар қандай тилнинг тараққиёти учун етарли муддат.

Франклар Меровинглар қироллиги даврида юқори амал ва вазифаларда юрар, жамиятдаги юқори табақа кишилар саналади. Феодалларнинг ерлари тортиб олинмаган, бу икки тилда сўзлашувчи халқ ўзаро тинч алоқаларда яшарди. Рим маданияти германлар маданиятига қараганда юқорироқ савияда бўлганлиги учун франклар аста-секин Рим фани ва маданиятидан баҳраманд бўла бошлади ва ўз турмуш тарзини ўзгартира бошлади ва 2-3 авлоддан кейин франклар энди ўз тилини унутиб Рим турмуш тарзи, маданияти, тилини қабул қилган халққа айланди.

Буюк Карл даврида Франклар давлатининг энг гуллаган даври бўлди. 813 йил Буюк Карл ўлди. 843 йилга келиб қироллик унинг 3 набираси орасида батамом бўлиб олинди. Тарихчи Нитхарднинг ёзишича Қирол Людовикнинг ўғиллари – Кал Карл ва Людвик Немис ўзларининг акалари Лотарийга қарши ўзаро ёрдам тўғрисида Страсбургда ўзаро Битим-Шартнома имзолади. Унга кўра, “Верден келишувига” кўра – Карл V империясининг ғарбий қисми (бўлғуси Франция) – Кал Карлга тегишли бўлди, шарқий қисми эса (бўлғуси Германия) – Немис Людвикка ўтди. Жанубий қисми, Италия эса императорлик тожи билан бирга уларнинг акаси Лотарга ўтди. Ўрта минтақа, яъни Рейн ва Рона водийси кейинчалик Лотарингия номини олган ҳудуд ҳам Лотарга қарайдиган бўлди.

Бу ўринда яна шу нарса диққатга сазоворки, 842 йил имзоланган Страстбург қасамининг французча қисми француз тилида яратилган биринчи ёзма ёдгорлик саналади. Қасамнинг немис тилида ёзилган матни эса немис тилида ёзилган энг қадимги матнлардан биридир [Жирмунский, 1964].

Бу даврда эндигина шаклланган француз тили табиийки герман тилларидан бир қатор сўзларни қабул қилди. Улар қуйидагилар ва уларга ўхшаш бир қатор сўзлардир.

1. Герман халқларига тегишли бўлган исмлар: *Charles* (<Karl), *Louis* (<Hlodwig), *Gerard* (<Gerhard); *Renard* (<Reginhard), *Gautier* (<Walthari), *Bertier* (<Berthari). [Сергиевский, 1947: 25-26]

2. Ҳарбий хизматга алоқадор атамалар: *Haubert* (қад.фр.) = *halberc* (<*halsberg*) *ëpieu* (<*speot*), *éperon* (<*sporo*) Қад.фр. *broigne* (<*brunja*): *hache* (<*hapja*), қад.фр. *guärte* (<*wahta*) *beffroi* (<*bergfrid*), *gonfanon* (<*gunthfano*).

3. Феодаллар маиший ҳаёти ва қонун тартибот тизимига оид атамалар:

Қад.фр. *aleu* (<*alod*), *marche* (<*marka*) қад.фр. *ban* (<*ban*); *gage* (<*wadja*); *lige* (<*letig*); *marechal* (<*marahshalk*) *epervier*, қад.фр. *esparvier* (<*sparwari*) *hareng* (<*haring*); *hêtre* (*hestr*); *jardin* (<*gard*); *haie* (*haga*); *touaille* (<*twahlja*); *faiteiul*; қад.фр. *faldestoel* (<*faldastol*); *gant* (<*want*), *échine* (<*skina*), *grebe*, қад.фр. *jarbe* (*garba*) ва ҳк.

4. Турли белги ва хоссаларни билдирувчи сифатлар.

frais (<*frisk*); *gai* (<*wahi*);

қад.фр. *isnel* (<*snel*), *riche* (<*rikja*);

5. Турли феъллар: *Epier* (<*spehon*); *hair* (<*hatjan*); *honnir* (<*haunjan*); *fourbir* (<*furbjan*), *épargner* (<*sparanjan*); *querir* (<*warjan*).

Бир қатор герман сўз ясовчи аффикслари қабул қилинган сўзлар билан бирга кириб келди. Масалан,

-ard (*Bernard*, *Richard*, *Renard*).

-aud (эски француз *ald*) *Renaud*,

-eng (ёзувда *and* -ҳам) *Hamand*

-evn (қадимги француз -enc)

Масалан: *hareng, brelau, payson*, **for**-префикси

Франк тилининг таъсири француз тилининг фонетик тизимига ҳам айрим излارни қолдирди.

а) Герман тилларидаги сўзлар орқали у тилда мавжуд бўғиз товуши [h] ҳам қабул қилиндики у XVI асргача мавжуд бўлиб келди ва кейин тўла муомаладан чиқди.

б) Герман тилларда мавжуд бўлган лабланган ярим унли [w] ҳам француз тилига кириб келди. Бу товуш ёзувда gw орқали ифодаланар, кейинчалик w тушиб қолди ва сўзлар ёзувида ўзгариш содир бўлди: *garde, guerre, guise* ва ҳк.

АДАБИЁТЛАР:

1. Жирмунский В.М. Введение в сравнительно-историческое изучение германских языков. М., Л.: Наука, 1964-316с.
2. Кулдашева Ш.А. Роль и характер языковых контактов в условиях глобализации. Сборник материалов III Международной научно-практической конференции «Инновации в образовании: поиски и решения», 1 том, Казань, Российская Федерация, 2016, стр. 175-178.
3. Мейе А. Основные особенности германской группы языков. - М.: Изд. иностранной литературы, 1952. 167 с.
4. Сергиевский М.В. История французского языка. М.: Изд. Лит. на иностр. яз., 1947, 280 с.
5. Kuldashev, Akram (2021) "THE ROLE OF THE PRINCIPLE OF HISTORISM IN ETHNOGENETIC INVESTIGATIONS," *Philology Matters*: Vol. 2021: Iss. 4, Article 2. DOI: 10.36078/987654601. Available at: <https://uzjournals.edu.uz/philolm/vol2021/iss4/2>

MORPHOLOGICAL FEATURES OF MODAL WORDS IN UZBEK AND ENGLISH LANGUAGES

Kaharova I.

Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences

Uzbekistan State World Languages University

Tashkent, Uzbekistan

e-mail: iroda.kaharova@mail.ru

tel: 90 174 99 22

Modality is one of the integral functional features of oral speech. The category of modality is one of the most complex and meaningful aspects of linguistic communication. This category is one of the problems that of interest not only scholars in the field of natural and social sciences but also linguists, which is widely used in lexicology, phraseology, word formation, morphology, cognitive and textual linguistics.

M.A. Abdurazakov explains deontic modality with three components: a) the nature of modality; b) modal content; c) modality condition. The linguist defines each type of modality as follows: "The character of the modality is expressed in terms of the norms of the language in which an action must be performed, possible or possible to perform or impossible to perform. At the heart of the modal content is a participant in the situation, that is, a modal subject representing desire" [Abdurazakov M.A., 1985; 28].

In his research, J.A. Yakubov tried to reveal the semantic features of the category of modality by linking logic and linguistics. According to the scholar, "The category of modality is analyzed, on the one hand, in connection with the science of logic. On the other hand, this semantic category is represented in linguistics by language units. The current relationship between logic and language shows that the convergence of the theoretical concepts of these two disciplines is an important factor in the development of various languages" [Yoqubov J.A., 2010; 62].

When explaining grammatical aspects, it is important to study the category of modality separately, especially to pay attention to its expression as a grammatical means in tenses of verbs.

In linguistics, tone plays a significant role in the relationship between a speaker and a subject when expressing this category. The main goal of communication is to influence the listener's psyche and change his emotional state. For this reason, dynamic interaction is an essential factor in the creation of a text, in the choice of language units and encourages its interpretation as a cognitive-discursive phenomenon [Jo'raeva M.M., 2016].

Words that express the speaker's attitude (modal meaning) to the thought being expressed are called modal words. Modal words include: *афтидан, дарҳақиқат, дарвоқе, аттанг, эҳтимол, афсус, шубҳасиз, сўзсиз, табиий, албатта, ҳақиқатдан, ниҳоят, бўпти, демак, айтмоқчи, ўз-ўзидан, бор, йўқ* and etc). For example: *Дарҳақиқат, менинг фикрим тўғри чиқди (Ғафур Ғулом. Шум бола, 87) –*